

CO TRZEBA WIEDZIAĆ NA TEMAT PRACY ZE ZDOLNYM PRZEDSZKOLAKIEM

Już od najmłodszych lat można zauważyć wśród dzieci duże różnice w indywidualnym rozwoju. Różnice te określa się właśnie mianem zdolności. Mogą one dotyczyć bogactwa słownictwa, szybkości i poprawności myślenia, rysowania, gry na instrumencie czy sprawności wykonywanych ćwiczeń fizycznych.

Psychologia rozróżnia trzy rodzaje zdolności:

- **Zdolności ogólne** – określane jako inteligencja (najwyższy ich stopień określany jest mianem geniuszu);
- **Zdolności kierunkowe** – zwane także zdolnościami specjalnymi lub uzdolnieniami (najwyższy ich stopień określany jest mianem talentu);
- **Zdolności twórcze** – rozumiane jako umiejętność znajdowania wielu różnych i oryginalnych rozwiązań zadań i problemów.

Zdolności dziecka w wieku przedszkolnym przejawiają się w:

- Zadawaniu **dużej ilości pytań**, zainteresowaniu otaczającą rzeczywistością, bystrości obserwacji i spostrzegawczości;
- Łatwości **zapamiętywania i uczenia się** rzeczy nowych, szybkim rozumieniu poleceń i pytań;
- Umiejętności **koncentracji** i fascynacji zadaniem;
- Dużej **otwartości** na nowe;
- Chętnym podejmowaniu i wykonywaniu **zadań umysłowych**;
- **Wymyślaniu** nowych zabaw;
- Ciekawych i oryginalnych **pomysłach**;
- Bogatej **wyobraźni**;
- Wyrażaniu myśli i emocji **w różnej formie**, np.: plastycznej, muzycznej, werbalnej;
- **Szukaniu** nowych rozwiązań starych pomysłów;
- Sprowadzaniu **różnych rozwiązań** do jednego zadania;
- **Indywidualności** (inności).

Wszystkie wymienione powyżej cechy indywidualne dzieci zdolnych są prawidłowościami - należy o tym pamiętać, aby umiejętnie wspierać rozwój dzieci.

O indywidualności świadczą zachowania, które określa się jako „nadpobudliwości” lub „nadwrażliwości”. Wyróżniamy tu:

- Nadpobudliwość intelektualna,
- Nadpobudliwość wyobraźniową,
- Nadpobudliwość emocjonalna,
- Nadpobudliwość zmysłowo – sensoryczną,
- Nadpobudliwość psychomotoryczną.

Nadpobudliwość intelektualna ujawnia się przede wszystkim w licznych pytaniach (i ich szczególnym rodzaju), które dziecko kieruje do dorosłych.

Nadpobudliwość wyobraźniowa polega na tym, że dziecko tworzy swój wewnętrzny świat:

- Posługuje się często niezrozumiałym dla otoczenia (magicznym, abstrakcyjnym językiem werbalnym i niewerbalnym;
- Ma „wewnętrznego przyjaciela”, który staje się jego przewodnikiem;
- Siedzi i rozmyśla.

Środowisko często odbiera takie zachowania jako odbiegające od normy, a nawet patologiczne. Warto jednak pamiętać, że jest to prawidłowość rozwojowa dzieci zdolnych.

Uwaga ! Aby odpowiednio zinterpretować nadpobudliwość wyobraźniową dziecka – tzn. jako przejaw zdolności, a nie zahamowanie, wycofanie lub lękliwość, należy obserwować je bardzo wnikliwie i widzieć jego zachowania w szerszym kontekście.

Nadpobudliwość emocjonalna przyjmuje postać nadmiernej reakcji lub chwiejności emocjonalnej. Ta cech zazwyczaj najbardziej niepokoi nauczycieli i rodziców.

Nadpobudliwość zmysłowo – sensoryczna jest odbierana jako nadpobudliwość ruchowa. Objawia się nadmierną ekspresją, skłonnością do czuleń, reakcji skórnych na stres.

Nadpobudliwość psychomotoryczna jest odbierana jako brak skupienia, przy czym dziecko zdolne ma zazwyczaj dużą podzielność uwagi – jego umysł pracuje intensywnie, ale z zewnątrz nie jest to dostrzegane (w postaci mowy ciała).

Punktem wyjścia do przyjęcia klasyfikacji zdolności dzieci w grupie są teorie naukowe, które wyodrębniają kategorie inteligencji i zdolności.

Zdolności	Wskaźniki
Zdolności poznawcze	Spostrzegawczość i ożywienie, bogaty (jak na wiek zasób słów, wczesne zainteresowanie książkami i czytaniem, szybkość uczenia się, duża ciekawość świata, dążenie do przebywania z dziećmi starszymi do siebie, szeroki zakres pamięci krótkotrwałej, nad wiek rozwinięte poczucie humoru, wysoki poziom planowania, rozwiązywania problemów i abstrakcyjnego myślenia
Zdolności twórcze	Zadawanie wielu pytań, kreatywność w działaniu i eksperymentowaniu, samodzielne wykonywanie prac, bogata wyobraźnia, wymyślanie wielu sposobów na osiągnięcie tego samego celu, udzielanie nieoczekiwane „przemądrzałych” odpowiedzi, oryginalne pomysły
Zdolności przywódcze	Łatwość kontaktowanie się z rówieśnikami i dorosłymi, łatwość adaptacji i umiejętność wpływania na innych, inicjatywa w działaniu, wysuwana przez grupę rówieśniczą kandydatura dziecka
Zdolności muzyczne	Wymyślanie oryginalnych melodii, przejawianie pamięci totalnej, zainteresowanie zajęciami muzycznymi, wrażliwość na muzykę, łatwość powtarzania wzorów rytmicznych oraz odróżniania dźwięków, melodii i rytmów
Zdolności plastyczne	Spędzanie wolnego czasu na rysowaniu lub malowaniu różnorodnych przedmiotów, zapamiętywanie szczegółów przedmiotów, poważne traktowanie zajęć plastycznych – skupienie na nich uwagi i czerpanie z nich przyjemności

STYMULOWANIE ROZWOJU DZIECI UZDOLNIONYCH

Głównym celem wychowania przedszkolnego jest wspomaganie i ukierunkowanie rozwoju dziecka zgodnie z jego wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi

Dzieci zdolne są wciąż grupą niedocenioną. Istnieje przeświadczenie, że dziecko zdolne poradzi sobie samo. Jednak wymaga ono szczególnej opieki, chociażby ze względu na ich indywidualność, która uwidacznia się w opisanych wcześniej nadwrażliwościach. Zarówno rodzina jak i przedszkole odgrywają bardzo ważną rolę w pobudzaniu, ujawnianiu i rozwijaniu zdolności dziecka.

Zdolności twórcze, pomysłowość i naturalna kreatywność małego dziecka ujawniają się najpełniej – pod postacią rozbudzonej ekspresji werbalnej, muzycznej, plastycznej i ruchowej – ok. piątego roku życia. Po tym okresie, jeżeli zabraknie stymulacji, następuje spadek, zahamowanie zdolności twórczych. W świetle teorii L.S. Wygotskiego i jego tezy najbliższego rozwoju najważniejsze więc będzie pobudzanie i rozwijanie tych dyspozycji psychicznych i twórczych, które się dopiero kształtują i dojrzewiają. **Stymulacja** to stawianie zadań, tworzenie odpowiednich sytuacji, warunków emocjonalnych i materialnych, w których ujawni się aktywność twórcza dzieci.

Stymulacja to pobudzanie a nie przyspieszanie rozwoju dziecka.

Badania psychologów (S. Presey, M. Wagner, M. Schubert) pokazały, że w procesie rozwoju muzyków i sportów, którzy odnieśli sukcesy, dużą rolę odegrały pewne wspólne czynniki. Czynniki te wskazują, jak ogromny wpływ na rozwój talentów dzieci mają decyzje rodziców. Rodzice wspomnianych sportowców:

- już od najwcześniejszych lat zachęcali swe dzieci do poznawania rzeczy nowych;
- umożliwiali im ćwiczenia pod okiem mistrzów;
- zapewniali kontakt z innymi dziećmi o podobnych zdolnościach;
- stwarzali możliwość odnoszenia sukcesów oraz wyrażali aprobatę i uznanie.

To rodzice powinni od samego początku towarzyszyć dziecku w poznawaniu świata, poświęcać mu jak najwięcej czasu, aktywnie słuchać. Zadaniem przedszkola jest kontynuowanie tego co zostało zapoczątkowane w domu.

Rodzice powinni wspomagać rozwój dziecka przez:

- zachęcanie dziecka do obserwowania otaczających zjawisk,
- rozwijanie jego aktywności badawczej,
- wyrabianie otwartości na nowe,
- uczenie pokonywania trudności,
- czerpanie radości ze wspólnego odkrywania i docierania do rzeczy nowych,
- akceptowanie i wspieranie psychiczne w chwilach niepowodzeń,
- uczenie dobrych relacji z innymi,
- uczenie dzielenia się z innymi swoimi pomysłami,
- uczenie spokojnego reagowania na przegraną.

Ważne jest, aby rodzice pokazywali dzieciom różnorodne źródła wiedzy, nie lekceważyli ich pytań (cecha nadwrażliwości intelektualnej dziecka), akceptowali pomysły, zachęcali do twórczej pracy.

Opracowanie: Monika Kudelska, Danuta Zagórska

Źródło: E. Nęcka, *Psychologia twórczości*, E. Nęcka, *Trening twórczości*, R. Gloton, C Clero, *Twórcza aktywność dziecka*

J.W. Eby, J. F. Smutny, *Jak kształtować uzdolnienia dzieci i młodzieży*.